Jonas Stankus

TYRINĖJIMAI PAMERKIO KAIMO MIŠKE

1989 m. MA Istorijos institutas tyrė spėjamą geležies lydymo vietą miške, į rytus nuo Pamerkio kaimo (Varėnos raj.). Tyrinėti dviejų kalvelių šlaitai. Jų paviršiuje matėsi anglių, perdegusio molio. Ištirti du plotai po 40 m^2. Vietoje lauktų geležies lydymo krosnelių ar židinių aptikti dervos varymo įrenginiai.

Tiriant plotą (4x10 m), pirmos kalvelės šlaite, 35 cm gylyje, aptikti apdegusio molio luitai, anglys, rąstų dalys. 45-110 cm gylyje buvo atidengtas deguto varymo įrenginys. Jį sudaro 3 rąstai, sudėti nuožulniai 35° kampu. Rąstai sudėti taip, kad vidurinysis, ilgiausias - 3 m ilgio rąstas gerokai (apie 70 cm) išsikiša į priekį. Rąstų storis storgaliuose 30-35 cm, plongaliuose - apie 20-25 cm. Atstumas tarp rąstų šachtų srityje 20-30 cm, deguto ištekėjimo duobėje - apie 10 cm. Viso įrenginio plotis šachtų srityje - 160 cm. Rąstai išilgai išgręžti. Išgręžtų angų skersmuo 8-10 cm. Rąstų plongaliuose padaryti deguto nutekėjimo latakai, o storgaliuose išskabtuoti "lizdai", kurie sujungti su išilgai rąstų išgręžtomis angomis. "Lizdų" skersmuo 20-25 cm. Jų dugnai išplūkti moliu. Virš jų buvo plūkiamos šachtos. Jų aukštis neaiškus, nes išliko tik jų sienelių fragmentai - 4-5 cm storio perdegusio molio plokšti luitai. Šachtų "lizduose" rasta pelenų, anglių, o ant dugno-deguto liekanų. Deguto išliko ir nutekamuosiuose latakuose.

Analogiškos konstrukcijos deguto varymo įrenginys rastas kitoje kalvelėje, maždaug 112 m į pietryčius nuo pirmojo įrenginio (pav. 20). Skirtumas tarp šių įrenginių tik toks, kad antrojo vidurinysis rąstas trumpesnis, o pirmojo - išsikišęs į priekį ir rąstai labiau sutrūniję.

Kiek galima spręsti iš šachtų dugnuose rastųjų anglių į jas pušinės pliauskos buvo dedamos vertikaliai ir uždegamos, šachtos uždengiamos.

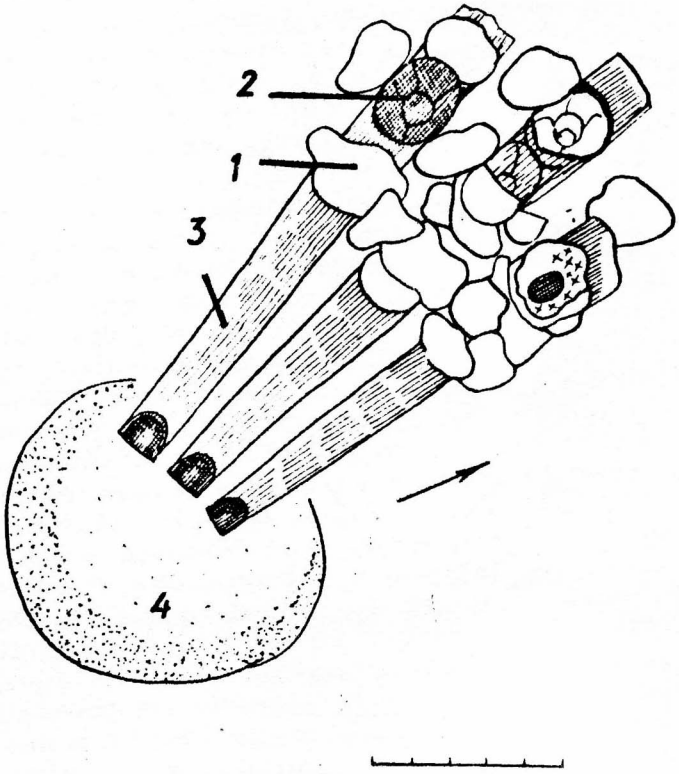

20 pav. Pamerkys (Varėnos raj.). Deguto varymo įrenginys: 1 - šachtų sienelių liekanos; 2 - šachtų pagrindai; 3 - rąstai; 4 - duobė

Vykstant sausajai distiliacijai išsiskyręs kondensatas-degutas sutekedavo į šachtas, o iš jų - išilgai rąstų įšgręžtomis angomis į indus, statines.

Dėl įrenginių chronologijos sunku ką nors konkretaus teigti. Pamerkio kaimo senyvo amžiaus žmonės (75-78 metų) neprisimena, kad miške būtų varytas degutas ar kad jų tėvai apie tai būtų kalbėję. Galimas dalykas, kad šie įrenginiai buvo naudoti XIX a. pradžioje ar viduryje.

Vladas Žulkus

VENTĖS RAGO IR KURŠIŲ MARIŲ DUGNO ŽVALGYMAS

Žvalgomąją ekspediciją į Ventės ragą organizavo Lietuvos kraštotyros draugijos Klaipėdos skyrius, PRPI ir Lietuvos kultūros fondo "Budžio" klubas. 1989 m. gegužės mėn. Ventes rage buvo iškasti 3 šurfai (jų plotas - 12 m^2). Du šurfai iškasti rage prie švyturio ir paukščių gaudyklių, o trečias - kiek toliau į šiaurę (MA Zoologijos ir parazitologijos instituto hidrobiologinės laboratorijos teritorijoje).

Pirmuosiuose šurfuose po paviršiniu sluoksniu rasti iki 3 m storio vandeningo smėlio klodai, o giliau - moreninis priemolis. Ventės pilies pėdsakų neaptikta.

Trečiajame aptiktos mūrinio pastato liekanos (plytos, grindų plytelės, olandiškos čerpės), šie radiniai būdingi XVII a. Žemė buvo labai perkasinėta, duobėse suversti žmonių kaulai, medinės ir metalinės karstų dalys. Aptiktas suardytas, be įkapių žmogaus kapas. Šitoje vietoje bus stovėjusi senoji Ventės bažnyčia, o joje ir šventoriuje buvę kapai.

Marių dugnas buvo žvalgytas ties Ventės rago, galu iki seklumą ženklinančio plūduro. Vietiniai gyventojai pasakoja, kad čia apie 400 m nuo kranto,